

Aardbeving - Risicovolle bouwelementen - Erfgoed

Conclusie:

- ❖ Gebouwelementen niet slopen
- ❖ 'nul'-beurt om gebouw in oorspronkelijke kracht te brengen;
- ❖ Elk monumentaal pand is uniek, een standaardoplossing bestaat niet;
- ❖ Voorkom onomkeerbare besluiten door erfgoed op tijd in het proces te betrekken;
- ❖ Zorg voor een goede afweging van de verschillende belangen (financiën, openbare veiligheid, erfgoed);
- ❖ Veiligheid wordt niet los bekeken maar in relatie tot gebruik en monumentwaarde, dit geheel vraagt veel meer om kennis-, communicatie en ontwerpgegevens;
- ❖ Maatregel afhankelijk van waar het gebouw staat (bodemgesteldheid en openbare ruimte);
- ❖ De werkzaamheden zijn vergunningsplichtig dus de aanvrager dient met een voorstel/oplossing te komen;
- ❖ In processchema, bij negatieve uitkomst rapportage, de vervolgstappen ten aanzien van erfgoed inzichtelijk maken;
- ❖ Bij negatieve uitkomst van een (eenvoudige) berekening (altijd) de mogelijkheid hebben om een complexere berekening te vragen;
- ❖ Maak een handboek met mogelijke oplossingen en zoek hierin de samenwerking met het EPI Kenniscentrum;

Aanleiding:

Op hoofdlijnen onderscheiden wij twee sporen ten aanzien van aardbevingen: (I) het 'privaat herstel', waarin de gemeenten middels VTH-taken het schadeherstel van woningen en bouwwerken toetsen en (II) de 'publieke veiligheid', waarin de gemeenten zorgen dat het groepsrisico voor (externe) veiligheid van groepen mensen binnen aanvaardbare grenzen blijft. De gemeenten hebben vanuit het bouwbesluit 2012 de (mede) verantwoordelijkheid om de veiligheid van de inwoners in Groningen te borgen. Dat speelt niet alleen tijdens het schadeherstel, maar vooral in de situatie daaraan voorafgaand. Normaal gesproken speelt toezicht op bestaande bouw in de prioritering van het bouw- en woningtoezicht geen rol, omdat bouwwerken robuust worden gebouwd. Door de aardbevingen is deze situatie in Groningen veranderd en moeten gemeenten hun risicoanalyse opnieuw uitvoeren om de prioriteiten van het bouw- en woningtoezicht in te vullen.¹

Inmiddels is door de gemeente Groningen een scan van de openbare ruimte uitgevoerd. De gebouwelementen met een hoge risico zijn geïnventariseerd². Het CVW gaat dit dan beoordelen, bepalen of er een nadere inspectie nodig is en verwerken dan de uitkomsten in een rapportage.

Opdracht

Wat zijn voor erfgoed aanvaardbare methodes om van de risicovolle bouwelementen³ de situatie veilig te stellen?

¹ Bijlage 1 Organisatie VTH-taken drieslag aardbevingen, Omgevingsdienst Groningen, 9 december 2014

² Via een standaard inspectieformulier 'inventarisatie openbare ruimte' met daarop 14 gebouwelementen.

³ Risicovolle bouwelementen zijn onder andere: topgevel, schoorsteen, ornament, goot, etc.

Visie⁴:

Het cultureel erfgoed is de drager van de ruimtelijke kwaliteit in de gemeente. Daarbij denken we niet alleen aan de beschermde rijks- en gemeentelijke monumenten, maar ook aan de context waarin deze staan: de planologisch beschermde cultuurhistorische waarden en de vrijwel onbeschermde cultuurhistorie in het stedelijk weefsel en het landelijk gebied. Als we de identiteit van Groningen 'op de kaart' willen houden, zullen we niet in de laatste plaats goed voor het kwetsbare boven- en ondergrondse erfgoed moeten zorgen. Daarbij gaat het primair om de INSTANDHOUDING daarvan.

Schade aan monumenten/historische gebouwen als gevolg van aardbevingen is onvermijdelijk. Monumenten zijn niet in staat om grote dynamische krachten op te vangen. Echter, een minstens zo grote bedreiging voor de instandhouding van het erfgoed zouden de (nog onbekende) nieuwe veiligheidsrichtlijnen voor gebouwen kunnen worden. Als die al niet leiden tot gedwongen sloop, zullen wettelijk opgelegde vergaande versterkingsmaatregelen tot ongewenste vernietiging van erfgoed leiden. Als gevolg hiervan zou wel eens kunnen blijken dat het middel erger is dan de kwaal. De bewaking van de kwaliteit bij de uitvoering van de versterkingsopgave is cruciaal voor het (hopelijke) succes daarvan.

In de gemeente Groningen staan 636 rijksmonumenten en 527 gemeentelijke monumenten (per 1 juli 772). Daarnaast zijn er meer dan 50 archeologische monumenten, 8 beschermde stadsgezichten met daarin ca. 10.000 a 15.000 gebouwen en daarbuiten nog een vergelijkbaar aantal z.g. beeldbepalende en karakteristieke panden.

We moeten goed onderscheid maken tussen de veiligheid voor mensen en de schade aan het cultureel erfgoed. Wij beperken ons op deze plaats tot de schade aan het erfgoed. Vanwege de veiligheid kan in het uiterste geval besloten worden monumenten te sluiten, hoe onwenselijk dat voor de leefbaarheid ook is.

Als je gebouwde monumenten preventief wilt beveiligen tegen aardbevingsschade moeten ze primair weer in hun oorspronkelijke kracht geholpen worden. Dat betekent het ongedaan maken van ernstige bouwkundige verzwakkingen die in het monumenten-leven zijn opgetreden (bijvoorbeeld: door de vernieuwing van voorgevels in het verleden en meer recent door uitholling vanwege de economische uitbating). De beste remedie in het algemeen en ook tegen aardbevingsschade is ervoor te zorgen dat de monumenten bouwkundig in goede staat verkeren. Met het door de NAM te vergoeden cosmetisch herstel (wokkels aanbrengen en scheuren dicht pleisteren) kan beter gewacht worden tot de bodem over enkele decennia hopelijk weer in rust is. Dergelijk herstel leidt namelijk vaak tot vervolgschade op andere plekken in het gebouw, omdat de dynamische krachten van de aardbeving ergens hun weg zullen zoeken.

De aanpak

Niet alleen erfgoed zal de methode aanvaardbaar moeten vinden. Van belang is dat de gekozen methode gezamenlijk wordt geaccepteerd. Daarom komt deze notitie tot stand samen met een afvaardiging van de constructeurs en de bouwinspecteurs. In een dagdeelsessie is de voorgelegde vraag/opdracht besproken.

⁴ MOP Stad programma Erfgoed, 30 juni 2015

Aardbevingen tasten de veiligheid van mensen aan, zowel objectief als naar gevoel. Om monumenten veiliger te maken, kan het noodzakelijk zijn om ze te versterken en zo schades te voorkomen. Deze preventieve aanpak (prepareren) kan echter op gespannen voet staan met de eigenheid en cultuurhistorische waarde van een monument. Uit het rapport *Levende monumenten in een leefbare regio* blijkt dat er drie elementen van belang zijn voor een goede balans tussen veiligheid, gebruik en monumentwaarde. Het gaat hier niet zozeer om een technische opgave, maar veel meer om een kennis-, communicatie- en ontwerp-opgave;

Schade moet zoveel mogelijk worden voorkomen, niet alleen door bevingen maar ook door verkeerde verstevingsmaatregelen en – materialen. Dat betekent een ‘nul-beurt’ voor alle monumenten en andere beeldbepalende panden in het gebied, waarbij keuzes uit het verleden in het licht van de aardbevingen worden aangepast en de panden weer in hun oorspronkelijke ‘kracht’ worden gezet. Dit betekent bijvoorbeeld dat de verbindingen tussen wanden, vloeren en plafonds worden versterkt. Dit kan met relatief eenvoudige middelen gebeuren. Wanneer de aardbevingsdreiging daartoe aanleiding geeft, kan gekozen worden voor extra versterking – met respect voor de monumentwaarde. Dit vraagt om maatwerk en een specifieke aanpak per monument.

Benoem een aantal voorbeeldprojecten en ga ermee aan de slag. Door goed te evalueren kan geleerd worden van de opgedane ervaringen. Mogelijke oplossingen kunnen in een handboek worden opgenomen. Zoek hierin de samenwerking met het EPI Kenniscentrum en andere erfgoedinstellingen.

Bij het zoeken naar oplossingen is het belangrijk om met de verschillende belanghebbenden niet in een discussie te belanden over bouwkundige regelgeving. Monumenten hebben in termen van bouwkundige regelgeving nu al een uitzonderingspositie. Die positie moet in de NPR, NEN-normen en het Bouwbesluit behouden blijven, ook voor ander te behouden erfgoed. We sluiten daarbij aan bij de huidige praktijk van het toepassen van het Bouwbesluit bij monumenten en beschermde stadsgezichten.

De verantwoordelijkheid voor betrokken partijen (brandweer, constructeur, bouwinspecteur, monumentenadviseur) is om per gebouw de goede afwegingen te maken. Veiligheid mag niet ter discussie staan, maar laat uit het gesprek tussen adviseurs, eigenaar en gemeenten de oplossing komen die deze belangen en waarden in zich verenigt.